

SISEMINISTEERIUM

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Riigikogu põhiseaduskomisjon

09.03.2022 nr 1-6/2478-1
nr 2-3/2022/1795-1

Muudatusettepanekud seaduseelnõule 241 SE

Austatud härra Kivimägi

Siseministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium paluvad muuta ja täiendada välismaalaste seaduse, kõrgharidusseaduse ning õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seaduse eelnõu (241 SE) vastavalt käesolevale kirjale.

Siseministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium esitavad eelnõu 241 SE kohta järgmised muudatusettepanekud:

1. Õpirändega seotud muudatuste väljajätmine ja eelnõu pealkirja muutmine

1.1. Jätta eelnõust välja §-d 2–3 (eelnõu §-de 2 ja 3 muutmine);

1.2. Muuta eelnõu pealkirja ja sõnastada see järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga): „Välismaalaste seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seadus“;

Selgitus: Kõrgharidusseaduse muutmiseks §-s 2 tehtud ettepanek reguleerida õppekulude hüvitamist seaduse tasandil on võimalik ja otstarbekas lahendada kõrgkoolidega sõlmitavate halduslepingute kaudu. Ülikoolidega sõlmitavate halduslepingutega on kavas sätestada ülikoolidele kohustus, et riigi tegevustoetust kõrghariduse esimesel astmel ingliskeelse õppe pakkumiseks kasutatakse vaid juhtudel kui inglise õppekeel on tingitud tööturu vajadusest või tegemist on rahvusvahelise ühisõppekavaga. Ülejäänud juhtudel peab õppeteenustasu katma õppe pakkumise kulu. Halduslepingutes sätestatud kohustus on vahetult rakendatav, sellega on seotud rahastamise kokkulepped ja samas säilib kõrgkoolil mõningane paindlikkus andekate õppurite kaasamiseks. §-s 3 tehtud õppetoetuse- ja õppelaenu seaduse muutmise samasisuline ettepanek on esitatud Riigikogule eelnõu 420 SE raames. Kui eelnõust jäävad välja kõrgharidusseaduse ja õppetoetuse- ja õppelaenu seaduse muudatused, siis muutub vastavalt ka eelnõu pealkiri. Muudatusettepanekuga 12 täiendatakse eelnõud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muudatusega.

2. Välismaalasele nõuetekohase töötasu maksmise tagamine

2.1. paragrahvi 106 lõiget 1¹ täiendatakse punktiga 3 järgmises sõnastuses (eelnoü § 1 punkti 5 muutmise):

„3) lühiajaline töötamine registreeritakse täistööajaga töötamiseks.“;

Selgitus: Lühiajalise töötamise registreerimiste arv on viimastel aastatel (välja arvatud 2020) olnud tõusvas trendis, mis on kaasa toonud ka lühiajalise töötamise tingimuste väärkasutamise suurenemise eesmärgiga hoida kokku palgakulusid ja saavutada seeläbi konkurentsieelis. Politsei- ja Piirivalveameti andmetel on üheks väärkasutuse viisiks tööjõukulude kokkuhoiul teha seda läbi osalise töötaja. Kui tööandjal on mitu välismaalast samal ametikohal osalise ajaga tööl, siis tekib küsimus, miks ei ole võimalik palgata täistööajaga vähem välistöötajaid, eriti olukorras, kus tööandjad väidavad, et välistöötaja palkamine lühiajaliseks töötamiseks on keerulisem kui kohaliku tööjõu palkamine pikemaajaliselt. Ei ole põhjendatud välismaalase toomine Eestisse ajutiselt ja lühiajaliselt tööle, kui talle on võimalik pakkuda vaid osaajaga tööd, eriti arvestades, et välismaalane peab end Eestis viibimise ajal ülal pidama ja tihti peab lisaks üleval ka oma päritoluriigis asuvat perekonda ning tal peavad olemas olema vahendid oma päritoluriiki tagasi pöördumiseks ajutise viibimisaluse lõppedes.

2.2. paragrahvi 106 täiendatakse lõikega 1⁷ järgmises sõnastuses (eelnoü § 1 punkti 9 muutmise):

„(1⁷) Käesoleva paragrahvi lõike 1¹ punktis 3 sätestatud täistööajaga töötamise nõuet ei kohaldata, kui tegemist on töötamisega õpetajana, akadeemilise töötajana või teadlasena Eesti õigusaktidega kehtestatud nõuetele vastavas õppeasutuses või teadus- ja arendusasutuses või töötamisega noorsootöötajana.“;

Selgitus: Ajutise viibimisalusega võivad lühiajaliselt Eestis töötada nt külalisõpetajad ja lektorid, teadusprojekti raames teadlased või rahvusvaheliste programmide raames noorsootöötajad, kelle tööaeg ei pruugi olla täistööaeg. Lisaks ei ole kehtivas õiguses tööandjal kohustust tasuda õpetajana, akadeemilise töötajana, teadlasena või noorsootöötajana lühiajaliselt töötavale välismaalasele välismaalaste seaduses nõutud töötasu. Arvestades eeltoodut, ei ole osalise tööajaga töötamine nimetatud ametikohtade puhul väärkasutuse võimaluseks palgatingimusest kõrvalehoidmisel ja võimaldamaks edendada Eesti haridust ning teadust, on mõistlik lubada nimetatud kutsealadel tegutsevatel välismaalastel töötada lühiajaliselt Eestis ka osatööajaga.

2.3. paragrahvi 178 lõiget 1 täiendatakse pärast sõna „brutopalgaga“ sõnadega „olenemata kokku lepitud tööajast“ (eelnoü täiendamine uue punktiga);

Selgitus: Kuna välismaalaste seadus ei sätesta elamisloa alusel töötamisel nõuet välismaalase tööajale, siis Politsei- ja Piirivalveamet näeb migratsioonijärelevalve raames mustrit, kus välismaalasele nõuetekohase töötasu maksmise kontrollimisel väidab tööandja, et nõutud palgast madalama maksmine on põhjendatud osalise tööajaga. Samas on väga paljudes tegevusvaldkondades levinud paindlikud töösuhted, kus töötamine ei ole enam seotud vaid ühe konkreetse tööandjaga. Lubamaks paindlikumat töötamist juhul, kui töö iseloom võimaldab töötada mitme tööandja heaks ja rakendamaks välismaalase kogu potentsiaali, on mõistlik mitte piirata elamisloa alusel töötava välismaalase tööaega. Samas vältimaks välistöötaja ärakasutamist ning ebaausa konkurentsieelise saamist läbi osalise töötaja põhjendatud palganõudest lühema töötaja maksmise eest, lisatakse palgakriteeriumi sättele selgitus, et

nõuetekohast töötasu tuleb välismaalase tööle kutsunud tööandjal maksta olenemata töölepingus kokku lepitud töökoormusest.

2.4. seadust täiendatakse §-ga 286³ järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„§ 286³. Nõutava töötasu maksmise tagamine

(1) Kui tööandja ei täida kohustust maksta välismaalasele töötamise eest käesolevas seaduses sätestatud tasu, teeb Politsei- ja Piirivalveamet tööandjale ettekirjutuse vastava tasu maksmiseks.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ettekirjutuse võib teha tagasiulatuvalt kogu töötamise aja kohta, mil tööandja välismaalasele nõuetekohast tasu ei maksnud.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ettekirjutuses määratud tähtjaks töötamise eest tasu maksmata jätmise korral lõpeb välismaalase töötamise ja viibimise õigus sellele tähtpäevale järgnevast päevast.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ettekirjutuse tähtaegse mittetäitmise korral võib Politsei- ja Piirivalveamet kohaldada tööandja suhtes sunniraha kuni 32 000 eurot.

(5) Sunniraha tasumine ei anna töötajale töötamise õigust.

(6) Käesolevas paragrahvis sätestatud kohaldatakse ka töötajate renditööd vahendava ettevõtja, kasutajaettevõtja ja lähetatud töötaja vastuvõtva üksuse suhtes.“.

Selgitus: Praegu puuduvad välismaalaste seaduses praktikas rakendatavad mõjuvad meetmed kutsumaks korrale ja suunamaks õiguskuulekale käitumisele tööandjaid, kes hoiavad kõrvale töötamise tingimuste täitmisest ja ei täida välismaalaste seaduses kehtestatud töötasu maksmise nõuet eesmärgiga vältida maksude maksmist ja saavutada seeläbi konkurentsieelis. Välismaalaste seadus võimaldab täna määrata nõuetekohase töötasu maksmisest kõrvalehoidmisel tööandjale trahvi, kuid see ei ole osutunud piisavalt mõjusaks meetmeks. Maksu- ja Tolliameti analüüsi andmetel jääb Eesti riigil läbi välismaalaste seaduses sätestatud töötasunõudest kõrvalehoidmise saamata aastas üle 10 miljoni euro. Tööinspektsiooni andmetel on töövaidluskomisjonis välistöötajatega seotud vaidlused peamiselt saamata jäänud töötasude üle. Politsei- ja Piirivalveametil puuduvad tööandjate korrale kutsumiseks tõhusad mõjutusvahendid, mis tooksid kaasa tööandjat otseselt mõjutava tagajärje ja suunaksid seeläbi tõhusamalt tööandjad õiguskuulekale käitumisele.

3. Renditöö tingimuste muutmine

3.1. paragrahvi 106 lõiked 8 ja 9 muudetakse ning sõnastatakse järgmiselt (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(8) Renditöö võib registreerida lühiajalise töötamisena, kui tööandja on Eestis või Euroopa Majanduspiirkonna teises lepinguriigis registreeritud äriühing, mis tegeleb renditöö vahendamisega, ja tööandjal on seatud tagatis käesoleva seaduse § 107 lõikes 1 sätestatud välismaalase ühe kuu suuruse töötasu ulatuses.

(9) Tagatise andjaks võib olla Eestis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asuv kindlustusandja või krediidasutus. Tagatis peab kehtima kogu lühiajalise töötamise perioodi jooksul.“;

3.2. paragrahvi 106 täiendatakse lõikega 8¹ järgmises sõnastuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(8¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 8 nimetatud tagatiseks võib tööandja valida ühe järgnevatest tagatise liikidest:

- 1) garantii;
- 2) deposiit.“;

3.3. paragrahvi 176¹ lõiked 2 ja 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(2) Tähtajalise elamisloa töötamiseks võib anda töötamiseks renditöötajana, kui tööandja on Eestis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis registreeritud äriühing, mis tegeleb renditöö vahendamisega, ja tööandjal on seatud tagatis käesoleva seaduse § 178 lõikes 1 sätestatud välismaalase ühe kuu suuruse töötasu ulatuses.

(3) Tagatise andjaks võib olla Eestis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asuv kindlustusandja või krediidasutus. Tagatis peab kehtima tähtajalise elamisloa kehtivusaja jooksul.“;

3.4. paragrahvi 176¹ täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tagatiseks võib tööandja valida ühe järgnevatest tagatise liikidest:

- 1) garantii;
- 2) deposiit.“;

Selgitus: Välismaalaste renditööd saaksid Eestis kasutada tööandjad, kellel on Eestis või Euroopa majanduspiirkonna liikmesriigis registreeritud ettevõtted. Politsei- ja Piirivalveameti andmetel on probleemiks fiktiivsete renditööjõufirmade asutamine väljaspoole Eestit eesmärgiga saavutada konkurentsieelis läbi palgatingimuste ja maksudega skeemitamise. Fiktiivsed personaliettevõtted asutatakse kolmandasse riiki ülesandega värvata välismaalasi tööle ja seejärel lähetada nad Eestisse. Sellise skeemi kasutamise eesmärk on läbi tööjõukulude kokkuhoiu konkurentsieelise saamine, sest Eestis ei saa nõuda Eestisse lähetatud välismaalastele välismaalaste seaduses sätestatud töötasu maksmist, kuna tööleping välismaalasega on sõlmitud teises riigis. Samuti on fiktiivse ettevõttega võimalik vältida sotsiaalmaksu maksmist (sõltuvalt konkreetsetest riikidevahelistest lepingutest). Arvestades, et Euroopa Liidu aluspõhimõte on teenuste vaba liikumine, siis ei saa piirata renditöö vahendamist Euroopa Liidus ja Majanduspiirkonnas. Õiguskantsler juhtis 14.07.2021 märgukirjas nr 7-4/210264/2104038 tähelepanu asjaolule, et deposiitnõue kui rahalist kohustust sätestav norm, ei vasta määratluse nõudele, kuna ei sätesta piisavalt täpselt, milline summa tuleb tööandjal deposiiti kanda. Arvestades õiguskantsleri märkusi ja tööandjate esindusorganisatsioonide ettepanekuid ning muudatusi ettevõtluskeskkonnas, on vaja määrata seaduses seatava tagatise täpne suurus, samuti lisada paindlikkust käsitledes deposiiti kui ühte võimalikku moodust tagamaks vahendid välismaalasele palga maksmiseks. Nõutavaks tagatiseks seatakse lisaks deposiidile kindlustusandja või krediidasutuse garantii sarnaselt turismiseaduses sätestatud reisisettevõtjate tagatise nõuetele. Arvestades eeltoodud muudetakse välismaalaste seaduse sätteid, mis reguleerivad lühiajalise töötamise registreerimist ja elamisloa andmist renditöö eesmärgil.

4. Tähtajalise elamisloa lühiajaliseks töötamiseks tingimuste sätestamine

4.1. paragrahvi 43 täiendatakse lõikega 4¹ järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(4¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud Eestis viibimise seaduslik alus ei kohaldu, kui välismaalasele on antud elamisluba lühiajaliseks töötamiseks käesoleva seaduse § 176² alusel.“;

Selgitus: Tähtajalise elamisloa lühiajaliseks töötamiseks (§ 176²) sätestamise selgitus ja põhjendused on toodud alapunktis 4.6. Kuna tegemist on ajutiselt kaheks aastaks töötamise võimaluse andmisega, mille lõppedes välismaalane peab üldjuhul riigist lahkuma, siis ei ole põhjendatud välismaalasele ajutise viibimisaluse andmine nimetatud elamisloa kehtivusaja lõppedes.

4.2. paragrahvi 106 täiendatakse lõikega 12¹ järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(12¹) Kui välismaalane on eelnevalt töötanud käesoleva seaduse § 176² alusel antud tähtajalise elamisloa alusel, võib tööandja registreerida tema uue lühiajalise töötamise ühe aasta möödumisel pärast nimetatud elamisloa kehtivusaja lõppemist.“;

Selgitus: Periood eelneva ja uue järgneva ajutist töötamist pikemalt võimaldava tähtajalise elamisloa vahel peab olema piisavalt pikk välistamiseks väärkasutuse võimalust selliselt, et erinevaid viibimisaluseid kombineerides ja kuritarvitades viibitakse endiselt Eestis ja töötatakse ebaseaduslikult. Tuleb arvestada, et lisaks Eesti antud viibimisalustele (pikaajaline viisa kuni üks aasta) on välismaalasel võimalik seaduslikult viibida ja töötada Eestis ka Euroopa Liidu õigusest tulenevate viibimisalustega, mis on viisavabadus (lubatud olla 90 päeva 180 päeva jooksul) ja lühiajaline viisa (90 päeva 180 päeva jooksul) ning teise liikmesriigi antud pikaajaline viisa (lubatud olla Eestis 90 päeva 180 päeva jooksul). Juba praegu on probleemiks, et tööandjad ei registreeri välismaalase lühiajalist töötamist ja seega kombineerides erinevaid seaduslikke viibimisalused, viibib välismaalane Eestis seaduslikult, kuid töötab mustalt ehk ebaseaduslikult. Arvestades eeltoodut, peab periood eelneva ja järgneva lubatud seadusliku viibimisaluse ja seadusliku töötamise vahel olema vähemalt üks aasta. Lisaks loetakse välismaalaste seaduse mõistes välismaalase püsivaks Eestist eemalviibimiseks perioodi alates ühest aastast.

4.3. paragrahvi 115 täiendatakse punktiga 19 järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„19) välismaalane, kellele antakse käesoleva seaduse § 176² alusel tähtajaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks;“;

Selgitus: Võimaldamaks tööandjatel ajutiselt kaasata tööjõuturule oskustega välistööjõudu tähtajalise elamisloa alusel kuni kaheks aastaks vastavalt kõnesolevate muudatusettepaneku punktile 4.6. (VMS täiendamine §-ga 176²), sätestatakse vastavalt täiendav erand sisserände piirarvust.

4.4. paragrahvi 137 täiendatakse lõigetega 2¹–2³ järgmises sõnastuses (eelnoü § 1 punkti 13 muutmine):

„(2¹) Kui tähtajalist elamisluba taotletakse elama asumiseks välismaalasest abikaasa juurde, kellel on tähtajaline elamisluba õppimiseks, peab abikaasa olema vähemalt kaks aastat Eestis elamisloa alusel elanud.

(2²) Käesoleva paragrahvi lõiget 2¹ ei kohaldata välismaalasele, kelle välismaalasest abikaasale on antud tähtajaline elamisluba õppimiseks doktoriõppes.

(2³) Tähtajalist elamisluba ei anta elama asumiseks abikaasa juurde, kui välismaalasest abikaasale on antud tähtajaline elamisluba käesoleva seaduse § 176² alusel.“;

Selgitus: Paragrahvi 137 lõigete 2¹ ja 2² muutmise osas on selgitused antud eelnõu 241 SE seletuskirjas. Käesoleva paragrahvi lõike 2³ muudatuse kohaselt ei anta tähtajalist elamisluba elama asumiseks abikaasa juurde, kui abikaasale on antud tähtajaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks. Peale lühiajalist töötamist antakse tähtajaline elamisluba kuni kaheks aastaks ja peale selle elamisloa kehtivuse lõppemist ei ole võimalik taotleda uut samaliigilist elamisluba enne ühe aasta möödumist, samuti ei ole võimalik nimetatud elamisluba pikendada. Seega peab välismaalane Eestist lahkuma ja tema Eestis viibimine on ajutise iseloomuga. Arvestades eeltoodut ei ole riigi poolt õige soodustada perekonna lahkumist päritoluriigist ning Eestisse elama asumist olukorras, kus viibimisõiguse lõppedes peab välismaalane riigist lahkuma. Kui Eestis on elu sisse seatud, kuid pole võimalik taotleda uut viibimise ja töötamise alust, siis võib see kaasa tuua surve ebaseaduslikule riigis viibimisele ning töötamisele. Välismaalase sugulased saavad Eestis töötavat välismaalast külastada muude viibimisaluste alusel nagu viisavabaduse, Schengeni või Eesti viisa alusel.

4.5. paragrahvi 150 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(4) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 3 ja 4 nimetatud isikutele ei anta tähtajalist elamisluba, kui välismaalasele on antud tähtajaline elamisluba käesoleva seaduse § 176² alusel.“;

Selgitus: Pärast lühiajalist töötamist antakse tähtajaline elamisluba kuni kaheks aastaks ja pärast selle elamisloa kehtivuse lõppemist ei ole võimalik taotleda uut samaliigilist elamisluba enne ühe aasta möödumist, samuti ei ole võimalik nimetatud elamisluba pikendada. Lisaks ei ole lubatud välismaalasel ühe aasta jooksul pärast lühiajaliseks töötamiseks antud tähtajalise elamisloa lõppemist Eestis töötada ajutise viibimisalusega lühiajaliselt. Seega peab välismaalane Eestist lahkuma ja tema Eestis viibimine on ajutise iseloomuga. Arvestades eeltoodut ei ole riigi poolt õige soodustada perekonna lahkumist päritoluriigist ning Eestisse elama asumist olukorras, kus viibimisõiguse lõppedes peab riigist lahkuma. Kui Eestis on elu sisse seatud, kuid pole võimalik taotleda uut viibimise ja töötamise alust, siis võib see kaasa tuua surve ebaseaduslikule riigis viibimisele ning töötamisele. Välismaalase sugulased saavad Eestis töötavat välismaalast külastada muude viibimisaluste alusel nagu viisavabaduse, Schengeni või Eesti viisa alusel.

4.6. seadust täiendatakse §-ga 176² järgmises sõnastuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„§ 176². Tähtajaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks

(1) Tähtajalise elamisloa lühiajaliseks töötamiseks võib kuni kaheks aastaks anda välismaalasele, kui:

1) ajutise viibimisalusega välismaalane on vahetult enne elamisloa taotlemist töötanud Eestis lühiajalise töötamise registreerimise alusel vähemalt üheksa kuud;

- 2) töötamine jätkub lühiajalise töötamise registreerinud tööandja juures, kes on enne tähtajalise elamisloa taotlemist registreerinud ajutise viibimisalusega välismaalase lühiajalise töötamise;
- 3) tööandaja on usaldusväärne;
- 4) tööandja on maksnud välismaalasele registreeritud lühiajalise töötamise perioodi jooksul käesoleva seaduse §-s 107 sätestatud nõuetele vastavat töötasu.

(2) Tööandja usaldusväärsete hindamiseks kohaldatakse käesoleva seaduse §-i 180.;

Selgitus: 2-aastane tähtajaline elamisloa lühiajaliseks töötamiseks võimaldab ajutise viibimisaluse ja lühiajalise töötamise registreeringu alusel töötanud välismaalasel jätkata töötamist fikseeritud perioodi jooksul juhul, kui ta on käitunud õiguskuulekalt ja tema tööandja on usaldusväärne ning osapooled on huvitatud töösuhte jätkamisest. 2021. aastal valitsuse tegevusprogrammi ülesande raames välistööjõu tõhusama kaasamise ettepanekuid koostades kõlas teravalt Eesti majanduse ja ühiskonnaelu toimimise jaoks oluliste sektorite tööjõuprobleem, mille turuolukorrale vastav palgatase ei võimalda maksta töötajale 2- või 1,5-kordset palka, et kasutada nt tippspetsialisti erandit sisserände piirarvust. Kuna sisserände piirarv täitub kiiresti, kasutavad need sektorid ajutise viibimisalusega välismaalastele lühiajalise töötamise registreerimist, mille senine periood on arvestades välismaalt värbamise ja töötajate koolitamise kuludega ning keskmise palga maksamise nõuet silmas pidades ettevõtjate hinnangul ebaproportsionaalselt lühike. Eestis töötamise pikendamisel väheneb vajadus igal aastal palgata uusi töötajaid ning seetõttu vähenevad sisseelamisega seotud kulud. 2017. aastal Siseministeeriumi poolt kokku kutsutud laiapõhjaline sisserände piirarvu tööriühm otsis lahendusi tööandjate reguleerimiseks, arvestades ühelt poolt kasvava majanduse vajadusi ning teiselt poolt sellega, et rändepoliitika peab tagama eesti keele ja kultuuri säilimise ning arvestama Eesti riigi lõimumisvõimekusega. Tööriühma järeldus oli, et kuni kaheks aastaks lubatud välistööjõu sisseränne on ajutise iseloomuga ja ei mõjuta Eesti rahvastiku koosseisu pikemas perspektiivis. Samas võimaldab see leevendada tööjõupuudust valdkondades, kus töö iseloom on madalama kvalifikatsiooniga, projektipõhine ja ajutine. Välistööjõu kasutamisel kaasnevad ettevõtjatel muude kulude kõrval ka väljaõpetamisega seotud kulud, mis mõnes valdkonnas võivad olla piisavalt kõrged, et välistada ajutise viibimisaluse ja lühiajalise töötamise raames ajutise välistööjõu kasutamist. Lühiajaliseks töötamiseks elamisloa rakendamisel võib välistöötajate arv kasvada ennekõike nende ettevõtete vajadustest lähtuvalt, kelle jaoks aastane lubatud lühiajalise töötamise periood on seni olnud liialt piirav lubatud ajutise viibimisaluse ja töötamise aja tõttu, kuid kes pole saanud töötajaid palgata tähtajalise elamisloa alusel töötamiseks piirarvu siseselt. Suurt nõudlust pikemalt Eestis viibivate välistöötajate järele näitab piirarvu kiire täitumine alates 2017. aastast.

4.7. paragrahvi 181 täiendatakse lõikega 9 järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(9) Käesoleva seaduse § 176² nimetatud uue tähtajalise elamisloa võib anda üks aasta pärast eelneva käesoleva seaduse §-s 176² nimetatud elamisloa kehtivusaja lõppemist.“;

Selgitus: Periood eelneva ja uue järgneva ajutist töötamist võimaldava tähtajalise elamisloa vahel peab olema piisavalt pikk välistamiseks väärkasutuse võimalust selliselt, et viibimisaluseid kombineerides ja kuritarvitades viibitakse ja töötatakse ebaseaduslikult Eestis edasi ja tegelikult välismaalane Eestist ei lahku. Tuleb arvestada, et lisaks Eesti antud viibimisalustele (pikaajaline viisa kuni üks aasta) on välismaalasel võimalik seaduslikult viibida ja töötada Eestis ka Euroopa Liidu õigusest tulenevate viibimisalustega, mis on viisavabadus (lubatud olla 90 päeva 180 päeva jooksul) ja lühiajaline viisa (90 päeva 180 päeva jooksul) ja teise liikmesriigi antud pikaajaline viisa (lubatud olla Eestis 90 päeva 180 päeva jooksul). Juba praegu on probleemiks, et tööandjad ei registreeri välismaalase lühiajalist töötamist ja

kombineerides erinevaid seaduslikke viibimisalused viibib välismaalane Eestis seaduslikult, kuid töötab mustalt ehk ebaseaduslikult. Arvestades eeltoodut, peab periood eelneva ja järgneva lubatud seadusliku viibimisaluse ja seadusliku töötamise vahel olema vähemalt üks aasta. Lisaks loetakse välismaalaste seaduse mõistes välismaalase püsivaks Eestist eemalviibimiseks perioodi alates ühest aastast.

4.8. paragrahvi 186 täiendatakse lõikega 5 järgmises sõnastuses (eelnoõu täiendamine uue punktiga):

„(5) Käesoleva seaduse § 176² alusel antakse tähtajaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks kehtivusajaga kokku kuni kaheks aastaks ja seda ei pikendata.“;

Selgitus: Lühiajalisele töötamisele järgnevat tähtajalist elamisluba lühiajaliseks töötamiseks antakse kehtivusega kuni kaks aastat. Kuna elamisluba on seega võimalik anda ka lühema kehtivusajaga kui kaks aastat, siis sätestatakse seaduses õigusselguse eesmärgil, et kokku saab kõnesoleva elamisloa kehtivusaeg olla kaks aastat. Samuti sätestatakse arvestades §-s 176² sätestatud elamisloa eesmärki pikendada välismaalase ajutise töötamise aega, et nimetatud elamisluba ei saa peale kehtivuse lõppu pikendada. Välismaalane saab Eestis peale nimetatud elamisloa kehtivuse lõppu edasi elada ja töötada vaid siis, kui talle antakse elamisluba töötamiseks sisserände piirarvu arvestusest, samuti IKT erialasel ametikohal, tippspetsialistina, iduettevõttes või kasvuettevõttes töötamiseks.

4.9. paragrahvi 210² täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses (eelnoõu täiendamine uue punktiga):

„(4) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 1 nimetatud kolme aastase perioodi hulka ei arvestata aega, millal välismaalasele on antud tähtajaline elamisluba käesoleva seaduse § 176² alusel.“;

Selgitus: Tähtajalise elamisloa püsivalt elama asumiseks andmise eesmärk on võimaldada Eestisse püsivalt elama jääda välismaalasel, kelle Eestisse elama jäämine on koosõlas avalike huvidega ja kes on hästi kohanenud ning elanud Eestis vähemalt 3 aastat viie järjestikuse aasta jooksul. Kuna VMS §-s 176² sätestatud elamisloa eesmärk on võimaldada välismaalasel piiratud aja jooksul, so kuni kaks aastat, töötada ja seeläbi pikendada perioodi, mil töödandja saab palgata ajutiselt välistööjõudu, siis ei vasta nimetatud elamisloa eesmärk püsivalt elama asumiseks antava elamisloa eesmärgile.

4.10. Tähtajalise elamisloa andmist elama asumiseks välismaalasest abikaasa juurde, kellele on antud tähtajaline elamisluba õppimiseks või lühiajaliseks töötamiseks, reguleerivad sätted (VMS § 137 lg 2^{1–2}) jõustuvad 1. septembril 2022. (Eelnõu § 4 muutmine).

Selgitus: Sätete jõustumisaeg on üldisest korrast hilisem, kuna õppeaasta ei lange kokku kalendriaastaga. Muudatused hakkavad kehtima välismaalaste osas, kes tulevad õppima õppeperioodil 2022/2023.

4.11. Lühiajaliseks töötamiseks antava tähtajalise elamisloaga seonduvad muudatused (VMS § 43 lõige 4¹, § 106 lõige 12¹, § 115 punktid 19 ja 20, § 150 lõige 4, § 176², § 181 lõige 9, § 186 lõige 5 ja § 210² lõige 4) jõustuvad 1. jaanuaril 2023. (Eelnõu § 4 muutmine).

Selgitus: Sätete jõustumisaeg on üldisest korrast hilisem, kuna Politsei- ja Piirivalveametil on vajalik täiendav aeg muudatuste rakendamise ettevalmistamiseks, menetlejate värbamiseks ja koolitamiseks ning menetusinfosüsteemi hädavajalikuks arenduseks.

5. Soodustused kasvuettevõtetele välistööjõu kaasamisel

5.1. Seadust täiendatakse §-ga 106³ järgmises sõnastuses (eelnou täiendamine uue punktiga):

„§ 106³. Lühiajaline töötamine kasvuettevõttes

(1) Kasvuettevõtte käesoleva seaduse tähenduses on tegevust kasvatav Eestis registreeritud äriühing, mille eesmärk on sellise suure globaalse kasvupotentsiaaliga, tehnoloogial põhineva, innovaatilise ning korratava ärimudeli edasiarendamine, mis aitab oluliselt kaasa Eesti ettevõtluskeskkonna arengule ja mis vastab järgmistele tingimustele:

- 1) on tegutsenud vähemalt 10 aastat;
- 2) Eestis töötab vähemalt 50 töötajat;
- 3) on maksnud Eestis viimasel aastal tööjõumakse vähemalt 1 miljon eurot ja
- 4) tööjõumaksude kumulatiivne kasv viimase kolme aasta jooksul on 20%.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–4 nimetatud tingimused peavad olema täidetud vahetult enne välismaalasele Eestis seadusliku viibimisaluse taotlemist.“;

Selgitus: Välismaalaste seaduses kasvuettevõtetele soodustuste sätestamine on vajalik, kuivõrd kasvuettevõtete roll Eesti majanduses on aina suurem ja osatähtsuse kasv muude sektoritega võrreldes kiirem. Senise kasvutempo juures oleks kasvufaasis olevatel iduettevõtetel 2030. aastaks potentsiaali moodustada juba 30% Eesti SKT-st¹. Kehtiv regulatsioon võimaldab soodustingimustel kolmandatest riikidest tööjõudu värvata vaid alustavatel iduettevõtetel. Samas tegutseb Eestis mitmed innovaatilisi ja kiiret kasvu näitavaid iduettevõtte staatusest välja kasvanud või eraldiseisvana iduettevõtlusest tehnoloogiasektoris tegutsevaid ettevõtteid, kes on turul olnud enam kui kümmekond aastat ja kellele soodustingimused nende vanuse tõttu enam ei laiene. Selleks, et ka küpsetel tehnoloogial põhinevatel kasvuettevõtetel oleks võimalik edasi kasvada Eesti turul, tuleks toetada nendesse ettevõtetesse vajamineva tööjõu värbamist sarnaste soodustustega, mis on praegu kättesaadavad vaid iduettevõtetele. Idusektor prognoosib sarnaselt eelnevatele aastatele ka järgmisel kümnel aastal ligi 25% iga-aastast kasvu, mis tähendab, et järgneval 10-aastasel perioodil jääb puudu kokku ligikaudu 50 000 talenti. Nende samade talentide pärast konkureerivad nii noored kui ka kogenud turul tegutsevad ettevõtted üle kogu Euroopa. Arvestades Eesti asukohta, piiratud tööturgu, kõrget struktuurset tööjõupuudust IKT-valdkonnas (sh idusektoris tervikuna) ning globaalset tööjõukonkurentsi, on alustavate ja kasvavate ettevõtete võimalused kõrgelt kvalifitseeritud ja spetsiifiliste oskustega tippspetsialiste värvata edaspidi oluliselt piiratud². Sellega kaasneb pikas perspektiivis olukord, kus edukad tehnoloogial põhinevad kasvuettevõtted võivad teha otsuse kasvada ja tegutseda teistes Euroopa riikides, kuna seal on suurem turg, parem kapitali kättesaadavus ja soodsamad talentide kaasamise võimalused. Esimesed taolised näited Eesti tehnoloogiaettevõtetest, kes on pidanud osa oma tegevusest tööjõunappuse tõttu Eestist välja viima, on paraku juba olemas. Kasvuettevõtete programm võimaldab lisaks alustavatele iduettevõtetele jätta Eestisse ka juba tegutsevaid tehnoloogial põhinevaid ettevõtteid, nende arendusüksusi ja peakontoreid, mis arenevad jõudsalt ja vajavad seetõttu kiiresti spetsiifiliste oskustega tööjõudu. Idu- ja kasvuettevõtete soodustuste programmiga aitame kaasa tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute tegemise stimuleerimisele, mis on üks Eesti

¹ <https://asutajad.ee/visioon-2030>

² OSKA, „Eesti tööturg täna ja homme 2019-2027“; <https://oska.kutsekoda.ee/tulevikutrendid/eesti-tooturg-tana-ja-homme/>.

teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava aastateks 2021–2035³ tegevussuundadest. Selleks, et haldusorganil või haldusorgani poolt volitatud ekspertkomisjonil oleks võimalik määratleda äriühingu vastavust kasvuettevõtte määratlusele, tuleb seaduses sätestada kasvuettevõtte definitsioon ja kriteeriumid. Samuti aitab selgete kriteeriumite sätestamine seaduses sihtrühmal hinnata, kas neil on võimalik taotleda välistööjõu kaasamisel soodustusi.

5.2. paragrahvi 107 täiendatakse lõikega 1³ järgmises sõnastuses (eelõu täiendamine uue punktiga):

„(1³) Tööandja on kohustatud maksma käesoleva seaduse §-s 106³ nimetatud juhul välismaalasele, kelle lühiajaline Eestis töötamine on registreeritud, tasu, mille suurus on vähemalt 80% Statistikaameti viimati avaldatud Eesti aasta keskmisest brutokuupalgast.“;

5.3. paragrahvi 115 täiendatakse punktiga 20 järgmises sõnastuses (eelõu täiendamine uue punktiga):

„20) välismaalane, kellele antakse elamisluba töötamiseks kasvuettevõttes.“;

Selgitus: soodustamiseks muudatusettepaneku punktis 5.1. (VMS täiendamine §-ga 106³) sätestatud kasvuettevõtte välistööjõu kaasamist, sätestatakse vastavalt täiendav erand sisserände piirarvust.

5.4. paragrahvi 178 täiendatakse lõikega 1⁴ järgmises sõnastuses (eelõu täiendamine uue punktiga):

„(1⁴) Tööandja on kohustatud maksma välismaalasele, kellele on antud elamisluba töötamiseks kasvuettevõttes tasu, mille suurus on 80% Statistikaameti poolt viimati avaldatud Eesti aasta keskmisest brutokuupalgast.“;

Selgitus: Lisaks IKT valdkonnaga seotud ametikohtadele vajavad kasvuettevõtted Eestis edasi tegutsemiseks ja arenemiseks töötajaid ka teistele töökohtadele nagu testijad, finantsistid, müügitöoga seotud töötajad, personalitöötajad jmt, kus keskmine palgatase jääb alla välismaalaste seaduses sätestatud töötasu nõude. Soodsam palgakriteerium spetsialisti oskustega välistööjõu värbamisel on osa idu- ja kasvuettevõtete soodustuste programmist, mille eesmärk on aidata kaasa tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute tegemise stimuleerimisele, mis on üks Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava aastateks 2021–2035 tegevussuundadest.

5.5. paragrahvi 181 lõiget 2 täiendatakse punktiga 6 järgmises sõnastuses (eelõu täiendamine uue punktiga):

„6) töötamine kasvuettevõttes.“;

Selgitus: Kasvuettevõtetele tehakse välismaalaste tööle võtmisel erand töötukassa loa nõudest analoogselt iduettevõtlusega eesmärgiga võimaldada juba tegutsevate tehnoloogial põhinevate ettevõtete arendusüksuste ja peakontorite Eestis kasvamist ning tegutsemist. Soodustus on osa idu- ja kasvuettevõtete soodustuste programmist, mille eesmärk on aidata kaasa tehnoloogia-

³ TAIE arengukava. Kättesaadav:

https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_kinnitatud_15.07.2021.pdf

ja arendusmahukate investeringute tegemise stimuleerimisele, mis on üks Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava aastateks 2021–2035 tegevussuundadest. Arvestades, et juba praegu on tööjõuturul puudus tehnoloogiavaldkonna töötajatest, siis ei ole töötukassa loa nõudmine asjakohane ning nõude olemasolu lisaks tarbetut halduskoormust nii tööandjatele kui ka haldusorganitele.

5.6. Lühiajalise töötamisega kasvuettevõttes seonduvad muudatused (VMS § 106³, § 107 lõige 1³, § 178 lõige 1⁴ ja § 181 lõige 2 punkt 6) jõustuvad 1. jaanuaril 2023. (Eelnõu § 4 muutmine).

Selgitus: Sätte jõustumisaeg on üldisest korrast hilisem, kuna Politsei- ja Piirivalveametil on vajalik täiendav aeg muudatuste rakendamise ettevalmistamiseks, menetlejate värbamiseks ja koolitamiseks ning menelhusinfosüsteemi hädavajalikuks arenduseks.

6. Tippspetsialisti töötasu nõude muutmine

6.1. paragrahvi 106 lõikes 3, § 107 lõikes 1¹, § 178 lõikes 1¹ ja § 181 lõikes 4 asendatakse arv „2“ arvuga „1,5“; (eelnõu täiendamine uue punktiga)

Selgitus: Praegu suudab välismaalaste seaduses kehtivat 2-kordse Eesti keskmise palga tasumise nõuet täita info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sektor, kus sektori keskmine palk on vaieldamatult Eesti kõrgeim – 2020. aastal oli keskmine brutokuupalk IKT-sektoris 2574 eurot. Kõrgelt kvalifitseeritud tippspetsialiste, keda Eesti tööjõuturult on üha raskem leida, vajavad ka valdkonnad, milles makstav keskmine palk ei ole võrreldav IKT-sektori erakordse palgatasemega. Tippspetsialisti palganõude alandamisel võidavad suhteliselt enam kõrgema palga ja suurema tööjõu puudujäägiga tegevusalad, nagu näiteks masinatööstus, energeetika ja finantssektor, kes on võimelised maksma tippspetsialistidele Eesti keskmisest 1,5 korda kõrgemat palka.

6.2. Tippspetsialistile 1,5 kordse Eesti keskmise palga tasumise nõude muudatus jõustub 1. jaanuaril 2023. (Eelnõu § 4 muutmine).

Selgitus: Sätte jõustumisaeg on üldisest korrast hilisem, kuna Politsei- ja Piirivalveametil on vajalik täiendav aeg muudatuste rakendamise ettevalmistamiseks, menetlejate värbamiseks ja koolitamiseks ning menelhusinfosüsteemi hädavajalikuks arenduseks.

7. Viisa andmise tingimuste muutmine

7.1. paragrahvi 62¹ lõiked 2–3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu § 1 punkti 1 muutmine):

„(2) Kui välismaalasele antakse viisa lühiajaliseks Eestis töötamiseks ja välismaalane on alaealist last kasvatav vanem või ainus hooldaja täisealisele lapsele, kes ei ole terviseseisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, siis võib välismaalase lapsele anda viisa samadel tingimustel kui nimetatud välismaalasele.

(2¹) Kui välismaalase lühiajaline töötamine on registreeritud teadus- ja arendustegevuse eesmärgil, akadeemilise töötajana või ettevõtjasiseselt üleviidud töötajana käesoleva seaduse § 106 lõike 1⁴ punkti 2 või lõike 13 alusel, võib välismaalase abikaasale, alaealisele lapsele ja täisealisele lapsele, kes ei ole terviseseisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, anda viisa välismaalase Eestis viibimise ajaks, arvestades viisa andmise tingimusi.

(3) Kui välismaalase lühiajaline Eestis töötamine on registreeritud ja tal on ajutiseks Eestis viibimiseks seaduslik alus, võib välismaalase lapsele anda lühiajalise või pikaajalise viisa, kui välismaalane on alaealist last kasvatav vanem või ainus hooldaja täisealisele lapsele, kes ei ole terviseseisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema.“;

Selgitus: Lapse õiguste konventsioon, millega Eesti ühines 1991. aastal, seab esikohale lapse huvid ja sätestab, et lapsel, kelle vanemad elavad eri riikides, on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsesed kontaktid mõlema vanemaga. Arvestades eeltoodut on vaja endiselt lubada viisa andmist lühiajaliselt töötava välismaalase alaealisele lapsele vanemaga samadel tingimustel. Kuigi viisataotluse menetlemisel on haldusorganil võimalik arvestada lapse parimate huvidega, siis õigusselguse eesmärgil ja kaitsmaks lapse õigusi, on mõistlik sätestada viisa andmise võimalus seaduses. Samuti sätestatakse, et viisa võib samadel tingimustel vanemaga anda täisealisele lapsele, kui ta terviseseisundi tõttu ei ole võimeline ise toime tulema ja Eestis töötav vanem on tema ainus hooldaja. Arvestades, et viisa taotlemise tingimuseks on üldjuhul kehtiva tervisekindlustuse olemasolu, mis tagab välismaalase haigusest või vigastusest tingitud ravikulude tasumise Eestis viibimise ajal, ei koorma täisealine laps Eesti sotsiaalsüsteemi.

7.2. paragrahvi 62² lõiked 3 ja 4 muudetakse ning sõnastatakse järgmiselt (eelnoü § 1 punkti 3 muutmise):

„(3) Kui välismaalasele, kes on vastu võetud õppeasutuse neljanda või viienda taseme kutseõppesse, rakenduskõrgharidus- või bakalaureuseõppesse, bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhinevasse õppesse või magistriõppesse, antakse viisa seoses Eestis õppima asumisega ja ta on alaealist last kasvatav vanem, võib välismaalase alaealisele lapsele anda samadel tingimustel kui nimetatud välismaalasele vastavalt lühiajalise või pikaajalise viisa.

(4) Kui välismaalasele, kes on vastu võetud õppeasutuse doktoriõppesse, antakse viisa seoses Eestis õppima asumisega, võib välismaalase abikaasale, alaealisele lapsele ja täisealisele lapsele, kes ei ole terviseseisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, anda samadel tingimustel kui nimetatud välismaalasele vastavalt lühiajalise või pikaajalise viisa.“;“;

Selgitus: Lapse õiguste konventsioon, millega Eesti ühines 1991. aastal, seab esikohale lapse huvid ja sätestab, et lapsel, kelle vanemad elavad eri riikides, on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsesed kontaktid mõlema vanemaga. Arvestades eeltoodut on vaja endiselt lubada viisa andmist õppimiseks viisa saanud välismaalase alaealisele lapsele vanemaga samadel tingimustel. Kuigi viisataotluse menetlemisel on haldusorganil võimalik arvestada lapse parimate huvidega, siis õigusselguse eesmärgil ja kaitsmaks lapse õigusi, on mõistlik sätestada see põhimõtte seaduses.

7.3. Viisa andmist õppimiseks viisa saanud välismaalase alaealisele lapsele reguleerivad sätted (VMS § 62² lg 3 ja 4) jõustuvad 1. septembril 2022. (Eelnõu § 4 muutmise).

Selgitus: Sätete jõustumisaeg on üldisest korrast hilisem, kuna õppeaasta ei lange kokku kalendriaastaga. Muudatused hakkavad kehtima välismaalaste osas, kes tulevad õppima õppeperioodil 2022/20223.

8. Laevapere liikmete töötamise tingimuste sätestamine

8.1. paragrahvi 44 täiendatakse lõikega 5 järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(5) Käesoleva seaduse § 105 lõigetes 2¹ ja 2² nimetatud juhul võib välismaalasest laevapere liige viibida töötamise eesmärgil Eesti lipu all sõitval laeval.“;

Selgitus: Välismaalaste seaduse muudatused, mis puudutavad meremeeste töötamist Eesti lipu all sõitval laeval, on vajalikud tulenevalt õiguskantsleri märgukirjast Siseministeeriumi selgitustele lipuriigi konkurentsivõime tegevuskava raames. Siseministeerium ei pidanud vajalikuks ega otstarbekaks kohaldada välismaalastele viisa ja elamisloa nõuet kui laev sõidab peamiselt väljaspool Eestit. Õiguskantsler on seisukohal, et välismaalaste seadus ei sisalda sätet, mis välistaks välismaalaste seaduse kohaldamise Eesti lipu all sõitvate laevade suhtes ja seetõttu tuleb kohaldada Eesti lipu all sõitvatel laevadel töötavatele välismaalastele kõiki välismaalaste seaduse üldisi nõudeid. Muudatusettepanekud on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil läbi arutatud laevandussektoris tegutsevate erialaliitudega (Eesti Laevajuhtide Liit, Eesti Laevaomanike Liit, Eesti Laevamehaanikute Liit, Eesti Ametiühingute Keskliit, Eesti Meremeeste Sõltumatu Ametiühing) ja selle tulemusel on saavutatud kompromiss, mille eesmärk on tuua rohkem laevu Eesti lipu alla ning tagada Eesti meremeestele võimalus töötada Eesti lipu all sõitvatel laevadel, samuti vältida ülemäärast bürokraatiat laevandussektorile.

Muudatusettepanekutega antakse välismaalastele õigus töötada peamiselt väljaspool Eesti sadamaid Eesti lipu all sõitvatel laevadel ilma viisa või elamisloa nõudeta. Kui laev teeb Eesti sadamatest lähtuvaid rahvusvahelisi regulaarseid, kohaldub välismaalastest meremeestele laevandussektoris kokkulepitud vastavale ametikohale ettenähtud töötasu nõue (viisa või elamisloa nõue ei kohaldu). Töötamise õigus ilma viisa või elamisloata ei anna õigust viibida ja elada Eestis ning kui laevapere liige soovib elada või viibida Eestis, peab ta taotlema vastavalt kas elamisluba või viisat.

Eesti territoriaalmeres sõitvatel merelaevadel töötamiseks kehtivad üldised välismaalastele Eestis töötamiseks ettenähtud reeglid, st kohaldub üldine töötasu nõue, elamisluba töötamiseks kuulub sisserände piirarvu arvestusse ning välismaalase tööle võtmisel tuleb vajaduse korral taotleda selleks luba Eesti Töötukassalt.

VMS § 44 täiendamine lõikega 5 on tehniline muudatus eesmärgiga anda välismaalasest laevapere liikmele õiguslik alus viibimiseks töötamise eesmärgil Eesti lipu all sõitval laeval. Praegu on reguleeritud laevapere liikme transiitreisijana laeva minek ja laevalt maha tulek, et pöörduda tagasi oma kodukohariiki, kuid õiguslik alus laeval viibimiseks VMS-is puudub. Muudatusettepanekuga ei anta välismaalasele õigust riiki siseneda ja viibida riigis ning kui välismaalasest laevapere liikmel on vaja Eestis pikemalt viibida või elada, peab ta taotlema Eesti viisat või elamisluba.

8.2. paragrahvi 105 täiendatakse lõigetega 2¹–2⁴ järgmises sõnastuses (eelnou täiendamine uue punktiga):

„(2¹) Välismaalasel on lubatud töötada Eesti riigilipu all sõitval merelaeval, välja arvatud reisilaeval, mis teeb Eesti sadamast rahvusvahelisi regulaarseid, kui laev on sisenenud Eesti sadamasse viimase 365 päeva jooksul kuni 25 korda.

(2²) Välismaalasel on lubatud töötada Eesti riigilipu all sõitval reisilaeval, mis teeb Eesti sadamast rahvusvahelisi regulaarseid, tingimusel, et välismaalasele makstakse tasu, mis on vähemalt võrdne kollektiivlepingus kokkulepitud palgamääraga vastaval ametikohal.

(2³) Kui ettevõtja ei ole sõlminud käesoleva paragrahvi lõikes 2² nimetatud kollektiivlepingut, tuleb välismaalasele maksta laevandussektori kollektiivlepingutes kokkulepitud palgamääraga vastava ametikoha keskmist tasu.

(2⁴) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2¹–2³ sätestatud seadusest tulenevat õigust töötada Eesti riigilipu all sõitval merelaeval ei ole kohalikku rannasõitu tegevate laevade välismaalastest laevapere liikmetel.“;

Selgitus: VMS § 105 lõikega 2¹ sätestatakse erisus Eesti lipu all rahvusvahelist sõitu tegevatel merelaevadel töötavatele välismaalastele andes neile õiguse töötada ilma viisa või elamisloata ning VMS-s välismaalastele üldiselt kohalduvale vähemalt Eesti keskmise palga nõudeta, kui laev on külastanud viimase 365 päeva jooksul Eesti sadamaid vähem kui 25 (k.a) korda. Sadamate külastusi arvestatakse laeva viimasest sisenemisest sadamasse 365 päeva tagasi. Tegemist on nn jooksva arvestusega ja laeva järgmisel sisenemisel sadamasse arvestatakse perioodi vastavast sisenemisest 365 päeva tagasi. Kõikide laevade sadamatesse sisenemised fikseeritakse Eesti merenduse infosüsteemis ning õiguskaitseasutustel on võimalik vajadusel kontrollida laevade Eesti sadamate külastusi.

Sättega on hõlmatud kõik kala-, kauba- ja reisilaevad, mis külastavad aasta jooksul arvates viimasest külastusest, Eesti sadamaid kuni 25 korda. Eesti sadamatest lähtuvatel rahvusvahelisi regulaarreise tegevatel laevadel töötamise erisus on reguleeritud eelnõu lõigetega 2²-2³.

Peamiselt väljaspool Eesti või EL sadamaid sõitvate laevade laevapereliikmetelt viisa või elamisloa nõudmine ainult selleks, et laeval töötada, ei ole otstarbekas, kui välismaalane ei ela Eestis või ei satugi Eestisse. Laevapere liikmete töölepingud võivad olla lühiajalised, mistõttu viisa või elamisloa taotlemine selleks, et töötada kolm kuud laeval, mis sõidab väljaspool Eestit või EL riike, ei ole otstarbekas. Eesti viisa või elamisluba annab välismaalasele võimaluse liikuda kõikides Schengeni riikides ning Eesti vastutab välismaalaste eest, kellele on väljastatud viisa või elamisluba, kui välismaalane jääb viibima ebaseaduslikult EL territooriumile pärast viisa või elamisloa lõppu. Eesti viisat või elamisluba ei ole vaja laevale liikumiseks ja laevalt maha tulemiseks, kuna laevapereliikmed liiguvad laeva Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsiooni nr 108 või nr 185 määratletud korra ja sadamariigi õigusaktide kohaselt. Eestis saavad välismaalastest meremehed liikuda laeva ja laevalt maha tulla Vabariigi Valitsuse 13.08.2002 määruse nr 268 „Laevapere liikmete Eestisse lubamise kord“ § 1 lõike 2 kohaselt reisidokumendi või meremehe teenistusraamatu ja munsterrolli alusel.

Sarnast praktikat, kus välismaalastest meremeestelt ei nõuta riigi lipu all rahvusvahelist meresõitu tegeval laeval töötamisel viisat või elamisluba, on ka Soome, Läti, Taani, õigusaktides. Samuti on Euroopa Kohus (kohtuasi⁴ C-71/20) Taani näitel kinnitanud sarnase praktika, kus välismaalastest meremehelt nõutakse viisa või elamisloa olemasolu riigi sadamate tihedamal külastusel, vastavust Euroopa Liidu õigusega.

VMS § 105 lõigetega 2² ja 2³ sätestatakse erisus Eesti sadamatest lähtuvatele rahvusvahelisi regulaarreise tegevatele reisilaevadele, andes välismaalastele õiguse töötada laevas ilma viisa või elamisloata, kuid tingimusel, et välismaalastest meremehele makstakse kollektiivlepingutega vastaval ametikohal ettenähtud minimaalset töötasu. Eelnõuga ei kohustata ettevõtjaid liituma ametiühingutega ja kui ettevõtte pole sõlminud kollektiivlepingut ametiühinguga, tuleb maksta välismaalastele tasu, mis vastab kollektiivlepingutega ettenähtud keskmisele töötasule vastaval ametikohal.

⁴ Euroopa Kohtu otsus 8. juuli 2021: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62020CJ0071>

Kui välismaalane soovib viibida või elada Eestis, kohaldub välismaalasele kohustus omada riigis viibimiseks seaduslikku alust (nt viisavaba liikumine, viisa või elamisluba).

VMS § 105 lõikega 2⁴ sätestatakse sõnaselgelt erisus, et Eesti merealadel regulaarreise tegevatel laevadel töötavatele välismaalastele eelpooltoodud erisused ei kehti. Nendel laevadel töötavad välismaalased peavad täitma kõiki välismaalaste seaduses sätestatud nõudeid Eestis töötamiseks, st nende lühiajaline töötamine peab olema eelnevalt registreeritud või välismaalased peavad omama elamisluba, tööandja või kasutajaettevõtja peab maksma välismaalasele vähemalt Eesti keskmise palga suurust töötasu. Töötamiseks tähtajalise elamisloa taotlemise korral kuulub välismaalane sisserände piirarvu arvestusse.

8.3. paragrahvi 107 täiendatakse lõikega 3² järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(3²) Käesoleva paragrahvi lõike 1 erisusena tuleb välismaalasele, kes on registreeritud lühiajaliselt töötama rahvusvahelist meresõitu tegeval Eesti lipu all sõitval laeval, maksta käesoleva seaduse § 105 lõigetes 2² ja 2³ ettenähtud tasu.“;

Selgitus: Muudatus võimaldab välismaalasel, kes töötab Eesti lipu all sõitval laeval, töötada edasi sama töötasu nõudega, kui laev siseneb Eesti sadamatesse viimase 365 päeva jooksul rohkem kui 25 korda viimase aasta jooksul või kui välismaalasel on mingil põhjusel vaja pikemalt viibida Eestis. Samuti on lühiajalise töötamise registreerimine Politsei- ja Piirivalveametis kiirem võimalus välismaalaste Eestis töötamise registreerimiseks, kui laev peab külastama tihedamalt Eesti sadamaid. Kui välismaalasel ei ole vaja Eestis pikemalt viibida ja välismaalane töötab laevas, ei ole vaja pärast lühiajalise töötamise registreerimist taotleda viisat laeval töötamiseks, kuna kavandatud muudatus eelnõu §-s 1 punktis 1 (VMS § 44 mudatus) annab õigusliku aluse laevapereliikmena töötamise korral viibida laevas. Kui välismaalasel on vaja viibida maismaal pikemalt, peab välismaalane taotlema viisat või elamisluba Politsei- ja Piirivalveametist. Nimetatud muudatused on kooskõlas ka senise praktikaga, kus välismaalasest meremehel on õigusjuhul, kui laev asub Eesti sadamas, liikuda transiidina laeva, et alustada töötamist laevas või laevalt maha tulla, et liikuda teise Eesti sadamas asuvale laevale või pöörduda tagasi päritoluriiki. Maismaal Eestis pikemal viibimisel või kui laev on lahkunud sadamast, peab välismaalane lahkuma Eestist või tal peab olema riigis viibimiseks viisa või elamisluba.

8.4. paragrahvi 178 täiendatakse lõikega 2² järgmises sõnastuses (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(2²) Käesoleva paragrahvi lõike 1 erisusena on tööandja kohustatud maksma välismaalasele, kellele on antud elamisluba töötamiseks rahvusvahelist meresõitu tegeval Eesti lipu all sõitval laeval, käesoleva seaduse § 105 lõigetes 2² ja 2³ ettenähtud tasu.“;

Selgitus: Muudatus võimaldab välismaalasel jätkata töötamist Eesti lipu all sõitval laeval sama töötasu nõudega olukorras, kus laev sõidab Eesti sadamate vahel rohkem kui 25 korda viimase 365 päeva jooksul või kui välismaalasel on mingil põhjusel vaja pikemalt viibida Eestis ja taotleda elamisluba. Elamisloa töötamiseks taotlemisel kehtib välismaalasele kollektiivlepingutega kokkulepitud vastava ametikoha töötasu nõue, kuid elamisloa töötamiseks taotlemise korral kohalduvad välismaalasele kõik ülejäänud välismaalasele seaduses sätestatud kohustused, s.t välismaalane kuulub üldjuhul sisserände piirarvu alla ning seaduses ettenähtud juhul peab tööandja taotlema eelnevalt luba Eesti Töötukassalt.

8.5. Laevapere liikmete töötamise tingimusi reguleerivad sätted jõustuvad 1. oktoobril 2022. (Eelnõu § 4 muutmine).

Selgitus: Laevapere liikmete töötamise tingimusi reguleerivatele sätetele kehtestatakse hilisem jõustumise aeg, et senistel tingimustel sõlmitud ja kehtivad lepingud jõuaksid lõppeda ning tööandjad ja kasutajaettevõtjad jõuaksid muudatustega kohaneda ning arvestada nendega edaspidi lepingute sõlmimisel, samuti jõuavad rakendajad viia vajalikud muudatused sisse oma tegevustesse.

9. Juriidilise isiku vastutuse täpsustamine

9.1. paragrahvi 299 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(1) Transporditeenust osutava isiku, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, Eestis või transiiditsoonis viibimiseks seaduslikku alust mitteomava välismaalase Eesti riigipiirile, transiiditsooni või ajutisele kontrolljoonele vahetu toimetamise eest, käesoleva seaduse § 290 lõikes 1 sätestatud kohustusi rikkudes – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.2. paragrahvi 300 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(1) Tööandja, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, Eestis seadusliku aluseta viibival välismaalasel töötamise võimaldamise eest, kui tööandja ei ole täitnud käesoleva seaduse §-s 285 või § 286 lõikes 1 või 4 sätestatud kohustusi rikkudes – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.3. paragrahvi 301 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(1) Tööandja, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, välismaalase Eestis töötamise tingimuste rikkumise võimaldamise eest, sealhulgas välismaalase poolt seadusliku alusega kindlaks määratud tingimustele mittevastava töötamise võimaldamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.4. paragrahvi 302 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(1) Tööandja, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, välismaalasele Eestis töötamise eest käesolevas seaduses sätestatud töötasu määrast väiksema töötasu maksmise või töötasu mittemaksmise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.5. paragrahvi 305 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„(1) Tööandja, kasutajaettevõtja, vastuvõtva üksuse, õppeasutuse või kutsuja, nimetatud isikute juhatuse liikme või muu esindaja, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, või välismaalase poolt valeandmete või võltsitud dokumentide esitamise eest eesmärgiga saada

välismaalasele seaduslik alus viibida Eesti või Schengeni konventsiooni liikmesriigi territooriumil – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.6. paragrahvi 306 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(1) Tööandja, õppeasutuse, või võõrustamislepingu sõlminud asutuse, nimetatud isikute juhatuse liikme või muu esindaja, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, või välismaalase poolt käesolevas seaduses sätestatud teavitamiskohustuse täitmata jätmise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“;

9.7. paragrahvi 306¹ lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt (eelnoü täiendamine uue punktiga):

„(1) Kasutajaettevõtja, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, käesoleva seaduse § 286 lõikes 1¹ või 6 sätestatud kohustuse täitmata jätmise eest või vastuvõtva üksuse, tema juhatuse liikme või muu esindaja poolt, kellele oli vastava kohustuse täitmine delegeeritud, käesoleva seaduse § 286 lõikes 6 sätestatud kohustuse täitmata jätmise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“.

Selgitus: Riigikohus on leidnud mitmes lahendis, arvestades karistusseadustikus (KarS) sätestatud derivatiivse vastutuse põhimõtet, et tegutsemiskohustuse peab seaduses sätestama peale juriidilise isiku ka füüsilisele isikule. Tehtud lahendid puudutavad eelkõige eriseadustes sätestatud väärtekoosseisude kohaldamist. Tegemist on põhimõttelise juriidilisele isikule karistusseadustiku (KarS) § 14 lõike 1 kohaselt vastutuse omistamise küsimusega, mis nõuab lisaks KarS-i muutmisele ka eriseaduste muutmist – eelkõige tulebki see probleem ette eriseadustes väärtegade puhul. Nii välismaalaste seaduses kui ka KarS-s sätestatud teo saab toime panna üksnes tööandja kui juriidiline isik, aga kuna juhatuse liikmele või muule pädevale isikule ei ole sätestatud tegutsemiskohustust, siis kellelgi justkui ettevõtte nimel tegutsemiskohustust ei ole. Riigikohus on rõhutanud, et juriidilise isiku ja tema juhatuse liikme kohustusi ei saa samastada ning juhatuse liige saab juriidilise isiku kõrvalt isiklikult vastutada siis, kui seadusega on tegutsemiskohustus pandud ka temale. Õiguslik vaakum on tekitanud olukorra, kus seadusega sätestatud tingimuste mittetäitmisele ei järgne sanktsioon. Politsei- ja Piirivalveamet korraldab täna süstemaatiliselt kontrollkäike välistöötajate ning nende tööandjate kontrollimiseks ja kahjuks on korduskontrollidel tulemused samad – samade tööandjate juures avastatakse ebaseaduslikult töötavaid välismaalasi, vahetuvad ainult välistöötajate isikud. Tulenevalt Riigikohtu lahenditest saab vastutusele võtta ebaseaduslikult töötava välismaalase, kuid mitte tööandjat. Vaid üksikisiku käitumise taunimine ei muuda ettevõtte kui tööandja suhtumist ega suuna õiguskuulekale käitumisele.

10. Eelnõust hooajatöötamist puudutavate sätete välja jätmine

Jätta eelnõu §-st 1 välja punktid 7, 8, 11 (eelnoü § 1 punktide 7, 8 ja 11 muutine);

Selgitus: Eelnõu punktid 7 ja 8, millega sätestatakse koosmõjus jõustumissättega hooajatöö perioodi ajutine lühendamise kuni 2022. aasta 1. maini, ei ole enam asjakohased, sest nimetatud tähtaeg on kohe saabumas. Lisaks on kehtivas seaduses hooajatöötajana lubatud lühiajaliselt töötada 270 päeva 365 päeva jooksul, mis on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2014/36/EL (kolmandate riikide kodanike hooajatöötajatena riiki sisenemise ja seal viibimise tingimuste kohta). Lühema kehtivusaja sätestamine ei ole

põhjustatud, kuna Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2017. aasta määrusega nr 13 kinnitatud hooajalised tegevusalad ei ole määratletavad vaid taimekasvatusele iseloomuliku hooajalisuse perioodi kestusega. Samuti võib hooaeg kohati ka taimekasvatuses olla pikem kui pool aastat, tulenevalt istutamise, hooldamise, saagikoristuse, järelhoolduse ja talveks ettevalmistamise etappidest. Hooajatöö lubatud perioodi lühendamise tähendaks seda, et ühe töötaja senisest lühema töötamise perioodi lõppedes tuleb ettevõttel teha kulutusi uue hooajatöötaja leidmiseks ja palkamiseks. Seejuures aga jääb teenitud tulu senisega võrreldavale tasemele, mis seab kahtluse alla ettevõtte jätkamise võimaluse ning seetõttu ka ettevõtte mitte hooajaliste töötajate töökohtade säilimise. Eelnõu punkt 11, mis sätestab töötasu nõude hooajatööle, takistab ajutist ja hooajalisusest tingitud välistööjõu kasutamist hooajalistes tegevusvaldkondades. Kuna Statistikaameti andmetel on keskmised palgad nimetatud valdkondades ühed Eesti madalamad ning lihtsamateks tegevusteks ei vajata tööjõudu aastaringselt, siis töötamine nendes valdkondades ei ole kohaliku töötaja jaoks atraktiivne ning tööandjatel on aina keerulisem leida töötajaid kohalikult tööjõuturult. Eriti on see probleemiks põllumajanduses (taime- ja loomakasvatus), mis on ka peamine hooajatöötajaid värbav valdkond. Hooajatöö leevendab oluliselt tööjõupuudust ka turismisektoris, mis kaotas koroonaviiruse leviku tõkestamiseks kehtinud piirangute tõttu tööjõudu, sest kohalikud töötajad ei soovi ennast valdkonnaga siduda selle ebakindla tuleviku tõttu.

11. Eelnõust töörandega seotud muudatuste välja jätmine

Jätta eelnõu §-st 1 välja punktid 4 ja 19 (eelnõu § 1 punktide 4 ja 19 muutmise);

Selgitus: Eelnõu punktis 4 sätestatud kohustus lubada välismaalasel lühiajaliselt töötada vaid pikaajalise viisa alusel, takistab Eesti tööturule vajalike oskustega spetsialistide jõudmist olukorras, kus kogu maailmas on konkurents kvalifitseeritud tööjõule. Arvestades, et Eesti pikaajalist viisat saab taotleda vaid Eesti välisesinduses, kuid samas on Eesti välisesinduste arv piiratud, ei ole mõistlik nõuda pikaajalist viisat töötamise eeltingimuseks, sest see piirab vajalike oskustega spetsialistide Eestisse tööle tulemise teekonda. Kehtiv regulatsioon võimaldab Eestisse tööle tulla ka viisavabastuse või lühiajalise viisa alusel, alustada töötamist ning kui töötamine kestab kauem kui 90 päeva, taotleda pikaajaline viisa Politsei- ja Piirivalveametis kohapeal. Eelnõu punktiga 19 sätestatud täistööaja nõue takistab tööandjal ja töötajal võimalust kokku leppida paindlikes töötingimustes, mis on väga levinud just Eesti majandusele olulistest valdkondades nagu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ettevõtted ja iduettevõtted. Samuti takistab nõue rakendamast juba Eestis elava välismaalase erialaseid oskusi ja teadmisi maksimaalselt, töötades mitme tööandja juures. Samas on oluline, et see tööandja, kes välismaalase Eestisse tööle kutsub, peab maksimaalselt välismaalasele nõuetekohast töötasu. Arvestades, et elamisloa töötamiseks menetlusaeg on kaks kuud, on haldusorganil võimalik veenduda tööandja usaldusväärsuses ning kontrollida, et elamisloa andmise tingimused oleksid täidetud. Kui tööandja tasub välismaalasele nõuetekohast töötasu, siis ei ole põhjust sätestada nõudmisi välismaalase tööajale.

12. Ukrainas toimuva sõjalise konfliktiga seotud erisused

12.1. Välismaalaste seadust täiendatakse §-dega 309¹⁴–309¹⁷ järgmises sõnastuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„§ 309¹⁴. Seadusliku aluse andmise erisus Eestisse saabumiseks ja Eestis ajutiseks viibimiseks

(1) 2022. aasta 24. veebruaril alanud sõjalise konfliktitõttu on seaduslik alus Eestisse saabumiseks ja Eestis ajutiseks viibimiseks käesoleva seaduse § 43 lõike 1 punkti 5 tähenduses, kui tal puudub muu seaduslik ajutine viibimisalus:

- 1) isikul, kelle suhtes võib kohaldada ajutist kaitset Euroopa Nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ kohaselt ja tulenevalt Euroopa Liidu Nõukogu rakendusotsusest kuni elamisloa saamiseni ning
- 2) Ukraina kodanikul, kes viibis Eestis enne 2022. aasta 24. veebruarit.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud seaduslik alus Eestisse saabumiseks ja Eestis ajutiseks viibimiseks kehtib kuni kohaldatakse käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 1 nimetatud ajutist kaitset.

Selgitus: muudatusettepanek on ajendatud asjaolust, et 24. veebruaril 2022 alustas Venemaa sõjalist agressiooni Ukraina vastu, mille käigus rünnatakse tsiviilobjekte, ohus on tsiviilelanike elud ja inimesed on sunnitud Ukrainast sõjalise tegevuse eest põgenema või neil pole võimalik viibimisaluse lõppedes Ukrainasse tagasi pöörduda. Välismaalaste seaduse (VMS) muutmise eesmärk on anda seaduslik alus Eestisse saabumiseks ja viibimiseks isikutele, kellele kohaldatakse ajutist kaitset Euroopa Nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ kohaselt ja tulenevalt Euroopa Liidu Nõukogu rakendusotsusest ning kes ei saa Eestisse saabuda ja siin viibida viisavabaduse alusel või kes viibisid Eestis enne 2022. aasta 24. veebruarit ja kelle tagasipöördumine Ukrainasse ei ole võimalik. VMS § 43 lõike 1 kohaselt peab välismaalasel olema Eestisse saabumiseks ja Eestis ajutiseks viibimiseks seaduslik alus. Muu hulgas võib välismaalase Eestis ajutise viibimise seaduslikuks aluseks olla vahetult seadusest, kohtulahendist või haldusaktist tulenev õigus või kohustus Eestis viibida (VMS § 43 lg 1 p 5). VMS §-ga 309¹⁴ antakse üldnimetatud sihtgrupile seaduslik alus Eestisse saabuda ja Eestis viibida. Eespool nimetatud ajutine seaduslik alus Eestisse saabumiseks ja Eestis ajutiseks viibimiseks kehtib sama kaua kuni kohaldatakse ajutist kaitset, mis on omakorda seotud Ukrainas valitseva sõjaga.

§ 309¹⁵. Töötamise erisus käesoleva seaduse § 309¹⁴ nimetatud isikutele

(1) Kui isikule on käesoleva seaduse § 309¹⁴ alusel antud seaduslik alus riiki saabuda ja riigis viibida, ei kohaldata tema töötamisele käesoleva seaduse §-s 106–111¹ sätestatud.

(2) Tööandja on kohustatud käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud isikule maksma tasu, mille suurus on vähemalt võrdne Statistikaameti viimati avaldatud selle tegevusala, kus tööle asutakse, aasta keskmise brutokuupalga ja koefitsiendi 0,8 korrutisega. Tegevusala keskmise brutokuupalga arvestamisel võetakse aluseks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) tähtkood.

Selgitus: muudatusega sätestatakse töötamise erisus Ukrainast 24. veebruaril 2022 sõjalise konfliktitõttu lahkuma pidanud isikutele, kellel on VMS § 309¹⁴ alusel seaduslik õigus riiki saabuda ja riigis viibida. Nimetatud isikutele ei kohaldata lühiajalise töötamise sätteid (VMS § 106–111¹). Kuni 24. veebruarini 2022 registreeritud lühiajalised töötamised ei lõpe, need jätkuvad samadel alustel kuni lühiajalise töötamise registreerimise kehtivuse lõppemiseni. Muudatusettepaneku kohaselt sätestatakse nõue, et tööandja on kohustatud välismaalasest töötajale maksma tasu, mille suurus on vähemalt võrdne Statistikaameti viimati avaldatud selle tegevusala, kus tööle asutakse, aasta keskmise brutokuupalga ja koefitsiendi 0,8 korrutisega sõltumata sellest, kas isik töötab täistööajaga või osalise tööajaga. Tegevusala keskmise brutokuupalga arvestamisel võetakse aluseks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) tähtkood. Muudatus laiem eesmärk on toetada nii Eestis viibivate Ukraina kodanike kui ka Ukrainast saabunud isikute iseseisvat toimetulekut. Muudatus võimaldab Eestis juba lühiajaliselt töötavatel Ukraina kodanikel ja nende pereliikmetel jätkata töötamist

registreeritud lühiajalise töötamise lõppemisel ilma välismaalaste seaduses sätestatud tingimusteta. Samuti on võimalik Eestisse saabunud isikutel vajadusel töötada ajutiselt kuni püsivama töö leidmiseni. Töötamisele kohaldub töölepingu seadus või võlaõigusseadus ja nendes sätestatud tingimused. Muudatusega sätestatud töötasu nõue, millest madalamat palka töötamisel maksta ei tohi, tagab ühelt poolt piisava sissetuleku Eestis toimetulekuks ja teiselt poolt hoiab raskesse olukorda sattunud inimesi võimaliku ärakasutamise eest. Lisaks vähendab muudatus halduskoormust nii tööandjale kui ka Politsei- ja Piirivalveametile, sest töösuhte alustamiseks või jätkamiseks ei ole tööandjal vaja registreerida lühiajalist töötamist Politsei- ja Piirivalveametis.

§ 309¹⁶. Tööturuteenuste osutamise erisus käesoleva seaduse § 309¹⁴ nimetatud isikutele

Isiku, kellele on käesoleva seaduse § 309¹⁴ alusel antud seaduslik alus Eestis ajutiselt viibida ja kes ei tööta, võib võtta tööturuteenuste- ja toetuste seaduses sätestatud korras tööotsijana arvele ning nimetatud isikule võib osutada tööturuteenuste- ja toetuste seaduse § 9 lõike 1 punktides 1, 2 ja 4 nimetatud tööturuteenuseid.

Selgitus: muudatusega sätestatakse Ukraina kodanikke ja nende pereliikmeid abistava meetmena Eestis ajutiselt viibivale välismaalasele võimalus Töötukassa poolt korraldatavate tööturuteenuste- ja toetuste seaduse (edaspidi TTTS) § 9 lõike 1 punktides 1, 2 ja 4 nimetatud tööturuteenuste saamiseks ning tööotsijana arvele võtmiseks. TTTS §-s 3 on sätestatud isikute loetelu, kellel on õigus TTTS-s nimetatud tööturuteenustele ja kelle hulka ei kuulu Eestis ajutiselt viibivad välismaalased, kes ei tööta. Muudatusega antakse ajutiselt viibivatele ja mittetöötavatele eespool nimetatud isikutele õigus saada kolme tööturuteenust - teavitamine tööturu olukorrast ning tööturuteenustest ja -toetustest, töövahendus ja karjäärinõustamine.

§ 309¹⁷. Käesoleva seaduse § 137 lõike 2³ kohaldamise erisus

2022. aasta 24. veebruaril Ukrainas alanud sõjalise konflikti tõttu ei kohaldata käesoleva seaduse § 137 lõiget 2³ Ukraina kodanikele.“;

Selgitus: muudatusega sätestatakse Ukraina kodanikele erand sättest, mis välistab abikaasa juurde elama asumiseks tähtajalise elamisloa taotlemise juhul, kui abikaasa töötab Eestis lühiajaliselt selleks antud tähtajalise elamisloa alusel. Muudatus võimaldab Ukraina kodaniku abikaasal taotleda tähtajalist elamisluba elama asumiseks abikaasa juurde, mis antakse sama kehtivusega kui abikaasa elamisluba (kuni kaheks aastaks).

12.2. Välismaalaste seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõud täiendatakse §-ga 2 järgmises sõnatuses (eelnõu täiendamine uue punktiga):

„§ 2. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise

Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 61 tunnistatakse kehtetuks.“.

Selgitus: muudatusega tehakse ettepanek tunnistada kehtetuks välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse (VRKS) säte, mille kohaselt ajutise kaitse saaja ja tema pereliige, kellele on antud elamisluba ajutise kaitse alusel, võivad Eestis töötada välismaalaste seaduses sätestatud tingimustel, nt kohaldub keskmise palga maksmise nõue. Nimetatud sätte kehtetuks tunnistamisel kohaldub VRKS § 45, mille kohaselt välismaalane, kellele on antud elamisluba käesoleva seaduse alusel, võib Eestis töötada samadel õigusaktides sätestatud alustel kui Eesti alaline elanik. Sellisel juhul kohaldub välismaalase töötamisele töölepingu seadus või võlaõigusseadus. Muudatusega toetatakse Ukrainast saabunud isikute iseseisvat toimetulekut

ning aidatakse nad võimalikult kiiresti tööturule. Ajutise kaitse saaja on rahvusvahelise kaitse saaja ja tal on Eestis viibimise ajal õigus saada riiklikku pensioni, peretoetusi, tööturuteenuseid ja tööturutoetust, sotsiaaltoetusi, tervishoiuteenuseid ja muud abi samadel õigusaktides sätestatud alustel nagu Eesti alalisel elanikul.

13. Seaduse jõustumine

Muuta eelnõus seaduse jõustumisnormi ja näha seaduse jõustumine ette vastavalt punktides 4.11, 4.12, 5.6, 6.2, 7.3 ja 8.5 toodule. (Eelnõu § 4 muutmine).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristian Jaani
siseminister

(allkirjastatud digitaalselt)

Andres Sutt
ettevõtlus- ja
infotehnoloogiaminister

Jana Laane 6125072
jana.laane@siseministerium.ee